

## ТЕМА 9. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА АДВОКАТА ТА ПРОКУРОРА

### План:

1. Етичні основи адвокатської діяльності в Україні та світі
2. Етичні принципи діяльності прокурора
3. Порівняльний аналіз етичних вимог до адвоката та прокурора
4. Взаємовідносини адвоката з клієнтом: етичні аспекти
5. Етичні дилеми у діяльності прокурора: публічний інтерес vs права особи
6. Добросесність адвоката та прокурора: спільне та відмінне
7. Етичні аспекти представництва інтересів клієнта у суді
8. Межі допустимої поведінки адвоката та прокурора під час судового процесу
9. Етичні виклики у роботі адвоката та прокурора: аналіз практичних ситуацій

### *1. Етичні основи адвокатської діяльності в Україні та світі*

Етичні основи адвокатської діяльності є фундаментальним елементом адвокатської професії, що визначає не лише правила поведінки адвоката, але й сутність та призначення цієї професії в суспільстві. Адвокатура як незалежна правнича професія становить важливий елемент правової системи та механізму захисту прав і свобод людини

Етичні засади адвокатської діяльності в Україні закріплені передусім у:

- Конституції України (ст. 59 гарантує право на правову допомогу);
- Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI;
- Правилах адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. (з наступними змінами).

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність здійснюється на принципах *верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів*.

Правила адвокатської етики в преамбулі визначають, що вони служать *«системою орієнтирів для адвокатів України при збалансуванні, практичному узгодженні ними своїх багатоманітних професійних прав і обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності»*.

Правила адвокатської етики (Розділ II) встановлюють такі основні принципи:

– *Незалежність* (ст. 6) – адвокат у своїй професійній діяльності є незалежним від впливу будь-яких осіб, включаючи органи державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб.

– *Дотримання законності* (ст. 7) – у своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний використовувати лише правові засоби захисту прав і законних інтересів клієнтів.

– *Пріоритет інтересів клієнта* (ст. 8) – адвокат зобов'язаний виходити з переваги інтересів клієнта перед своїми інтересами та інтересами інших осіб.

– *Неприпустимість конфлікту інтересів* (ст. 9) – адвокат не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими.

– *Конфіденційність* (ст. 10) – адвокат зобов'язаний зберігати в таємниці будь-яку інформацію, отриману від клієнта, а також про клієнта або інших осіб у процесі здійснення адвокатської діяльності.

– *Компетентність та добросовісність* (ст. 11) – адвокат зобов'язаний надавати правову допомогу клієнтам компетентно і добросовісно, що передбачає знання відповідних норм права, наявність необхідного досвіду їх застосування.

– *Повага до адвокатської професії* (ст. 12) – адвокат зобов'язаний за всіх обставин зберігати честь і гідність, притаманні професії.

Етичні засади адвокатської діяльності в Україні ґрунтуються також на міжнародних стандартах, серед яких:

– *Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства* (1988 р., з наступними змінами), який встановлює ключові принципи професійної діяльності адвокатів у транскордонній діяльності в межах ЄС. Відповідно до п. 2.3 цього Кодексу, «особливість професії адвоката полягає в тому, що він отримує від клієнта відомості, які той не буде повідомляти іншій особі, і що адвокату довіряються інші відомості на умовах конфіденційності».

– *Хартія основоположних принципів європейської адвокатської професії* (2006 р.), яка визначає десять основних принципів: (а) незалежність адвоката та свобода адвоката представляти справу клієнта; (б) право та обов'язок адвоката дотримуватися конфіденційності щодо справ клієнтів і право на повагу до професійної таємниці; (с) уникнення конфліктів інтересів; (d) гідність і честь адвокатської професії, доброчесність і бездоганна репутація окремого адвоката; (е) лояльність до клієнта; (f) справедливе ставлення до клієнтів у питаннях гонорарів; (g) професійна компетентність адвоката; (h) повага до колег по професії; (і) повага до верховенства права та справедливого здійснення правосуддя; (j) саморегулювання адвокатської професії.

– *Основні положення про роль адвокатів*, прийняті VIII Конгресом ООН із запобігання злочинам (1990 р.), які підкреслюють, що «адвокати при захисті прав своїх клієнтів повинні прагнути до дотримання прав людини і основних свобод, визнаних національним і міжнародним правом» (п. 14).

– *Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів* (1990 р.), які наголошують, що «юрист при виконанні своїх обов'язків завжди повинен діяти вільно, чесно і безстрашно, відповідно до законних інтересів клієнта і без будь-якого втручання або тиску з боку влади або громадськості» (п. 3).

Практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) також є важливим джерелом етичних стандартів адвокатської діяльності. Так, у справі «Моріс проти Франції» (заява № 29369/10) ЄСПЛ підкреслив, що адвокати мають

право на свободу вираження поглядів, але одночасно вони зобов'язані дотримуватися певних обмежень поведінки, включаючи професійні етичні стандарти.

Таким чином, етичні основи адвокатської діяльності в Україні та світі є комплексною системою принципів і правил, спрямованих на забезпечення високого рівня надання правової допомоги, підтримання авторитету адвокатської професії та належного функціонування системи правосуддя в цілому.

## **2. Етичні принципи діяльності прокурора**

Етичні принципи діяльності прокурора є невід'ємною складовою професійного статусу представника прокуратури та визначають морально-етичні засади здійснення ним своїх повноважень як представника системи правосуддя, що діє в інтересах суспільства та держави.

Етичні принципи діяльності прокурора в Україні *регламентуються*:

- Конституцією України (ст. 131-1 визначає основні функції прокуратури);

- Законом України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII;

- Кодексом професійної етики та поведінки прокурорів, затвердженим Всеукраїнською конференцією прокурорів 27.04.2017 р.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про прокуратуру», діяльність прокуратури ґрунтується на принципах *верховенства права, законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності, політичної нейтральності, прозорості, неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки.*

Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів у преамбулі визначає, що він спрямований на *«забезпечення ефективного здійснення прокурорами своїх професійних обов'язків на підставі верховенства права, законності, справедливості, неупередженості, визначає основні принципи, моральні норми та правила прокурорської етики, якими повинні керуватися прокурори під час виконання своїх службових обов'язків та поза службою».*

Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів встановлює такі *основні етичні принципи*:

- *Верховенство права та законність* (ст. 4) – прокурор має усвідомлювати соціальну важливість прокурорської діяльності, міру відповідальності перед суспільством та неухильно додержуватися загальноновизнаних норм моралі та поведінки, вимог професійної етики.

- *Повага до прав і свобод людини* (ст. 5) – прокурор повинен поважати права та свободи людини і громадянина відповідно до вітчизняних та міжнародних правових норм, усвідомлюючи, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність є найвищою соціальною цінністю.

- *Незалежність та самостійність* (ст. 6) – прокурор при виконанні службових обов'язків повинен бути незалежним від будь-якого впливу, тиску чи втручання в його професійну діяльність.

– *Політична нейтральність* (ст. 7) – прокурор не має права демонструвати свої політичні переконання або погляди, використовувати свої службові повноваження в інтересах політичних партій.

– *Справедливість, неупередженість та об'єктивність* (ст. 8) – прокурор має прагнути досягнення справедливості, неупереджено та об'єктивно оцінюючи всі обставини.

– *Професійна честь і гідність* (ст. 9) – прокурор повинен забезпечувати контроль за власними емоціями, не допускати упередженості, передчасного прийняття рішень, виявляти повагу і витримку під час спілкування з громадянами, колегами та підлеглими.

– *Прозорість службової діяльності* (ст. 10) – прокурор повинен здійснювати свою службову діяльність відкрито, поєднуючи її з максимальною конфіденційністю інформації, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

– *Конфіденційність* (ст. 11) – прокурор не може розголошувати і використовувати конфіденційну інформацію, отриману під час виконання службових обов'язків, у власних інтересах або інтересах інших осіб.

– *Недопущення конфлікту інтересів* (ст. 12) – прокурор зобов'язаний вживати всіх заходів для недопущення конфлікту інтересів.

Етичні принципи діяльності прокурора в Україні також ґрунтуються на *міжнародних стандартах*:

– *Керівні принципи ООН щодо ролі обвинувачів* (1990 р.), які наголошують, що «обвинувачі, відповідно до закону, виконують свої обов'язки справедливо, послідовно і оперативно, поважають і захищають людську гідність та сприяють забезпеченню процесу належного судочинства» (п. 12).

– *Європейські керівні принципи з етики і поведінки для прокурорів* («Будапештські керівні принципи», 2005 р.), які визначають ключові принципи професійної поведінки прокурорів: (а) прокурори завжди і за всіх обставин дотримуються найвищих стандартів професійної чесності та компетентності; (б) виконують свої функції справедливо, неупереджено, послідовно та оперативно; (с) поважають, захищають та підтримують гідність та права людини; (д) беруть до уваги, що вони діють від імені суспільства та в інтересах суспільства; (е) прагнуть підтримувати справедливий баланс між загальними інтересами суспільства та інтересами і правами особи.

– *Стандарти професійної відповідальності та виклад основних обов'язків і прав прокурорів* (Міжнародна асоціація прокурорів, 1999 р.), які вказують, що «прокурори завжди повинні захищати честь та гідність своєї професії, поводити себе професійно, відповідно до закону та правил етики» (п. 3).

– *Бордоська декларація «Судді та прокурори у демократичному суспільстві»* (Консультативна рада європейських суддів та Консультативна рада європейських прокурорів, 2009 р.), яка підкреслює, що «прокурори повинні бути незалежними та автономними у прийнятті рішень і повинні здійснювати свої функції справедливо, об'єктивно та неупереджено» (п. 3).

Практика Європейського суду з прав людини також формує міжнародні стандарти етичної поведінки прокурорів. Наприклад, у справі «Колпакова проти Росії» (заява № 41408/04) ЄСПЛ розглядав питання неупередженості прокурора та його ролі у забезпеченні справедливого судового розгляду.

Таким чином, етичні принципи діяльності прокурора в Україні та світі формують комплексну систему морально-етичних норм і стандартів, спрямованих на забезпечення неупередженості, об'єктивності та справедливості при здійсненні прокурорами своїх повноважень, що є запорукою довіри суспільства до системи правосуддя в цілому.

### *3. Порівняльний аналіз етичних вимог до адвоката та прокурора*

Порівняльний аналіз етичних вимог до адвоката та прокурора дозволяє виявити як спільні риси, що характеризують правничі професії загалом, так і суттєві відмінності, зумовлені специфікою функцій цих представників юстиції в системі правосуддя.

*Спільні етичні вимоги до адвоката та прокурора:*

#### *1. Дотримання верховенства права та законності:*

– Адвокат: згідно зі ст. 7 Правил адвокатської етики, у своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний використовувати лише правові засоби захисту законних інтересів клієнта.

– Прокурор: відповідно до ст. 4 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, прокурор має діяти на підставі та в межах закону.

#### *2. Професійна компетентність:*

– Адвокат: ст. 11 Правил адвокатської етики зобов'язує адвоката постійно підвищувати свій професійний рівень.

– Прокурор: ст. 4 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів вимагає від прокурора підтримувати високий рівень професійної компетентності.

#### *3. Збереження професійної таємниці:*

– Адвокат: згідно зі ст. 10 Правил адвокатської етики та ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю.

– Прокурор: відповідно до ст. 11 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, прокурор має дотримуватися конфіденційності щодо інформації, отриманої під час виконання службових обов'язків.

#### *4. Повага до суду та інших учасників судового процесу:*

– Адвокат: ст. 41-43 Правил адвокатської етики визначають засади поведінки адвоката в суді.

– Прокурор: ст. 19 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів встановлює правила поведінки прокурора під час здійснення судово-процесуальних функцій.

#### *5. Уникнення конфлікту інтересів:*

– Адвокат: ст. 9 Правил адвокатської етики забороняє адвокату представляти клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими.

– Прокурор: ст. 12 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів зобов'язує прокурора вживати заходів для недопущення конфлікту інтересів.

#### *6. Збереження честі та гідності професії:*

– Адвокат: ст. 12 Правил адвокатської етики зобов'язує адвоката за всіх обставин зберігати честь і гідність, притаманні професії.

– Прокурор: ст. 9 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів вимагає від прокурора дбати про професійну честь і гідність.

#### *Відмінності в етичних вимогах до адвоката та прокурора:*

##### *1. Основна спрямованість діяльності:*

– Адвокат: згідно зі ст. 8 Правил адвокатської етики, головним обов'язком адвоката є захист прав та інтересів клієнта. Відповідно до ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний діяти в інтересах клієнта.

– Прокурор: відповідно до ст. 1 Закону України «Про прокуратуру», прокурор діє в інтересах суспільства та держави. Ст. 3 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів наголошує на служінні суспільним інтересам.

##### *2. Незалежність:*

– Адвокат: ст. 6 Правил адвокатської етики закріплює принцип незалежності адвоката від будь-яких впливів, у тому числі від держави та клієнта.

– Прокурор: ст. 6 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів визнає незалежність прокурора, проте в рамках системи прокуратури як державного органу, що передбачає певну ієрархічну підпорядкованість.

##### *3. Політична нейтральність:*

– Адвокат: Правила адвокатської етики не містять прямих обмежень щодо політичної діяльності адвоката.

– Прокурор: ст. 7 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів встановлює принцип політичної нейтральності прокурора, що забороняє йому демонструвати свої політичні переконання під час виконання службових обов'язків.

##### *4. Публічність діяльності:*

– Адвокат: ст. 57-1 Правил адвокатської етики регламентує поведінку адвоката при використанні мережі Інтернет, проте не встановлює загального принципу публічності.

– Прокурор: ст. 10 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів встановлює принцип прозорості службової діяльності прокурора, що передбачає певний рівень відкритості перед суспільством.

##### *5. Взаємовідносини з клієнтом/громадянами:*

– Адвокат: ст. 17-27 Правил адвокатської етики детально регламентують відносини адвоката з клієнтом, основою яких є договірні стосунки та пріоритет інтересів клієнта.

– Прокурор: ст. 19-20 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів регламентують відносини прокурора з громадянами на основі рівності всіх громадян перед законом, без пріоритету інтересів окремих осіб.

##### *6. Етичні обмеження у приватному житті:*

– Адвокат: відповідно до ст. 12 Правил адвокатської етики, адвокат має дотримуватися високих етичних стандартів поведінки, проте обмеження щодо його приватного життя є менш суворими.

– Прокурор: ст. 21 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів встановлює більш суворі вимоги до поведінки прокурора в позаробочий час, враховуючи статус прокурора як представника державної влади.

Міжнародні стандарти також відображають *різницю* між етичними вимогами до адвокатів та прокурорів:

– *Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства* підкреслює незалежність адвоката та його основоположну роль у захисті прав клієнтів, тоді як *Керівні принципи ООН щодо ролі обвинувачів* акцентують увагу на справедливості та об'єктивності прокурорів при здійсненні кримінального переслідування.

– *Хартія основоположних принципів європейської адвокатської професії* наголошує на праві адвоката зберігати конфіденційність інформації клієнта, а *Бордоська декларація* підкреслює обов'язок прокурора діяти публічно та прозоро.

– *Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів* наголошують на свободі адвоката відстоювати права клієнта, в той час як *Стандарти професійної відповідальності та виклад основних обов'язків і прав прокурорів* вказують на обов'язок прокурора діяти об'єктивно та неупереджено в інтересах правосуддя.

Таким чином, порівняльний аналіз етичних вимог до адвоката та прокурора демонструє, що, незважаючи на наявність спільних етичних принципів, існують суттєві відмінності, зумовлені різними функціями та завданнями цих правничих професій у системі правосуддя. Адвокат, як захисник прав та інтересів клієнта, має більшу свободу дій у рамках закону, тоді як прокурор, як представник держави, діє в публічних інтересах з дотриманням більш суворих вимог щодо об'єктивності та неупередженості.

#### *4. Взаємовідносини адвоката з клієнтом: етичні аспекти*

Взаємовідносини адвоката з клієнтом є фундаментальною складовою адвокатської діяльності, яка вимагає особливої уваги до етичних аспектів. Ці відносини ґрунтуються на довірі, взаємній повазі та професіоналізмі, що відображено у відповідних нормативних актах.

*Основними нормативними актами, що регламентують етичні аспекти взаємовідносин адвоката з клієнтом в Україні, є:*

– Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI (зокрема, ст. 21, 22);

– Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. (зокрема, Розділ III «Відносини адвоката з клієнтами», ст. 17-27).

*Ключові етичні аспекти взаємовідносин адвоката з клієнтом:*

1. *Підстави для здійснення адвокатської діяльності.* Відповідно до ст. 17 Правил адвокатської етики, адвокат надає правову допомогу на підставі договору про надання правової допомоги або за призначенням. Етичні вимоги включають:

- Чітке визначення обсягу правової допомоги та меж повноважень адвоката;
- Уникнення прийняття доручення, яке свідомо не може бути виконане;
- Врахування реальних можливостей адвоката щодо виконання доручення у повному обсязі;
- Попередження клієнта про складність справи та можливі ризики.

2. *Інформування клієнта про можливості виконання доручення.* Стаття 18 Правил адвокатської етики зобов'язує адвоката:

- Надавати клієнту об'єктивну інформацію щодо перспектив виконання доручення;
- Повідомляти про можливий результат справи на основі об'єктивної оцінки;
- Не давати клієнту запевнень і гарантій стосовно реального результату, досяжність якого залежить від рішень третіх осіб.

3. *Дотримання принципу законності.* Згідно зі ст. 19 Правил адвокатської етики, адвокат зобов'язаний:

- Не давати клієнту порад, спрямованих на полегшення вчинення правопорушень;
- Не давати клієнту запевнень у досягненні результату шляхом порушення закону;
- Відмовитися від надання правової допомоги, якщо результат може бути досягнутий лише засобами, що суперечать законодавству.

4. *Дотримання принципу конфіденційності.* Стаття 10 Правил адвокатської етики та ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначають, що:

- Адвокат зобов'язаний зберігати в таємниці будь-яку інформацію, отриману від клієнта;
- Адвокатська таємниця поширюється на будь-яку інформацію, що стала відома адвокату в процесі надання правової допомоги;
- Обов'язок зберігати адвокатську таємницю не обмежений у часі;
- Адвокат не має права без згоди клієнта розголошувати інформацію, що становить адвокатську таємницю.

5. *Пріоритет інтересів клієнта.* Відповідно до ст. 8 Правил адвокатської етики:

- Адвокат повинен виходити з переваги інтересів клієнта перед своїми інтересами та інтересами інших осіб;
- Адвокат не повинен керуватися вказівками інших осіб, що можуть суперечити інтересам клієнта;
- Адвокат не має права використовувати свої повноваження на шкоду клієнту.



6. *Уникнення конфлікту інтересів.* Згідно зі ст. 9 Правил адвокатської етики та ст. 28 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»:

- Адвокат не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими;
- Адвокат не може представляти клієнта, якщо раніше брав участь у справі як суддя, слідчий, прокурор тощо;
- У разі виникнення конфлікту інтересів адвокат повинен відмовитися від виконання доручення.

7. *Добросовісність та сумлінність.* Стаття 11 Правил адвокатської етики вимагає від адвоката:

- Надавати правову допомогу компетентно і добросовісно;
- Постійно підвищувати свій професійний рівень;
- Володіти достатнім досвідом для ефективного представництва інтересів клієнта.

8. *Інформування клієнта щодо ведення справи.* Відповідно до ст. 26 Правил адвокатської етики:

- Адвокат зобов'язаний інформувати клієнта про хід виконання доручення;
- Адвокат повинен своєчасно відповідати на запити клієнта щодо стану справи;
- Адвокат повинен надавати клієнту копії документів у справі.

9. *Етичні аспекти гонорарної практики.* Стаття 28-29 Правил адвокатської етики встановлюють, що:

- Гонорар має бути розумним та враховувати складність справи, кваліфікацію адвоката, досвід, фінансові можливості клієнта;
- Адвокат не повинен укладати угоди про гонорар успіху, якщо вони заборонені законом;
- Адвокат повинен інформувати клієнта про види та розміри витрат, пов'язаних з виконанням доручення.

10. *Припинення надання правової допомоги.* Стаття 32 Правил адвокатської етики визначає, що:

- Адвокат може достроково припинити надання правової допомоги лише з обґрунтованих підстав;
- Адвокат повинен вжити розумно необхідних заходів для захисту інтересів клієнта при припиненні надання правової допомоги;
- Адвокат повинен повернути клієнту документи та матеріали, отримані від нього.

Міжнародні стандарти також визначають етичні аспекти взаємовідносин адвоката з клієнтом:

- *Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства* (1988 р.) підкреслює, що основою відносин між адвокатом і клієнтом є довіра та конфіденційність.

- *Хартія основоположних принципів європейської адвокатської професії* (2006 р.) наголошує на лояльності до клієнта як одному з основних принципів професії.

– *Основні положення про роль адвокатів*, прийняті VIII Конгресом ООН із запобігання злочинам (1990 р.), вказують, що адвокати завжди повинні діяти вільно та наполегливо відповідно до закону та визнаних стандартів і етики адвокатської професії.

Таким чином, етичні аспекти взаємовідносин адвоката з клієнтом є комплексною системою правил і принципів, спрямованих на забезпечення ефективного захисту інтересів клієнта, дотримання професійних стандартів адвокатської діяльності та підтримання авторитету адвокатської професії в суспільстві.

#### *5. Етичні дилеми у діяльності прокурора: публічний інтерес vs права особи*

Діяльність прокурора за своєю природою пов'язана з необхідністю балансування між захистом публічних інтересів та забезпеченням прав і свобод окремих осіб. Це породжує низку етичних дилем, які вимагають відповідального вирішення з дотриманням принципів справедливості та верховенства права.

*Основні нормативні акти*, що регламентують етичні аспекти діяльності прокурора в контексті дилеми «публічний інтерес vs права особи»:

- Конституція України (ст. 3, 131-1);
- Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII;
- Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів, затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів 27.04.2017 р.;
- Кримінальний процесуальний кодекс України (щодо ролі прокурора у кримінальному провадженні).

*Ключові етичні дилеми у діяльності прокурора:*

1. *Дилема між обвинувальним ухилом та об'єктивністю.* Згідно зі ст. 9 КПК України, прокурор зобов'язаний всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження. Однак на практиці виникає дилема:

- З одного боку, прокурор виконує функцію державного обвинувачення, що підштовхує до пошуку доказів вини;
- З іншого боку, ст. 5 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів вимагає від прокурора поваги до прав і свобод людини, що передбачає об'єктивне дослідження всіх обставин справи.

Вирішення цієї дилеми вимагає від прокурора:

- Дотримання принципу презумпції невинуватості;
- Неупередженого ставлення до зібраних доказів;
- Відмови від підтримання обвинувачення у разі недоведеності вини особи;
- Розуміння, що захист публічних інтересів може полягати також у відмові від кримінального переслідування невинуватої особи.

2. *Дилема між таємницею слідства та відкритістю інформації.* Відповідно до ст. 222 КПК України, дані досудового розслідування не підлягають розголошенню. Водночас:

- Стаття 10 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів встановлює принцип прозорості службової діяльності;
- Громадянське суспільство має право на отримання інформації, особливо у резонансних справах.

Вирішення дилеми передбачає:

- Оцінку потенційної шкоди для розслідування та прав учасників процесу від розголошення інформації;
- Надання суспільно важливої інформації без розкриття даних, що можуть зашкодити розслідуванню;
- Повагу до презумпції невинуватості при публічних виступах.

3. *Дилема між застосуванням примусових заходів та повагою до прав особи.* Прокурор бере участь у вирішенні питань щодо обрання запобіжних заходів, що створює дилему:

- З одного боку, необхідність забезпечення ефективного розслідування та публічної безпеки;
- З іншого боку, повага до свободи та особистої недоторканності особи.

Етичний підхід до вирішення цієї дилеми передбачає:

- Застосування принципу пропорційності при ініціюванні примусових заходів;
- Врахування особи підозрюваного, тяжкості злочину та реальних ризиків;
- Надання переваги менш суворим запобіжним заходам, якщо вони можуть забезпечити належну поведінку підозрюваного.

4. *Дилема між процесуальною економією та повнотою розслідування.* Прокурор має забезпечити ефективне використання процесуальних ресурсів, що може суперечити необхідності всебічного розслідування:

- З одного боку, суспільство зацікавлене у швидкому розгляді справ та економії ресурсів;
- З іншого боку, принцип справедливості вимагає повного з'ясування всіх обставин.

Вирішення дилеми вимагає:

- Зважування значущості додаткових слідчих дій для встановлення істини;
- Недопущення спрощення процедур за рахунок порушення прав учасників процесу;
- Застосування інститутів угод про визнання винуватості лише за наявності достатніх доказів.

5. *Дилема між реалізацією політики держави та професійною незалежністю.* Прокурор діє від імені держави, але має зберігати професійну незалежність:

- З одного боку, прокурор реалізує державну політику у сфері кримінальної юстиції;

– З іншого боку, ст. 3 Закону України «Про прокуратуру» встановлює принцип незалежності прокурорів.

Етичне вирішення дилеми передбачає:

– Чітке відмежування законних вказівок керівництва від неправомірного впливу;

– Відстоювання професійної позиції у разі незгоди з визначеною стратегією;

– Використання механізмів оскарження незаконних вказівок керівництва.

6. *Дилема між публічним осудом та презумпцією невинуватості.* Особливо у резонансних справах виникає напруження між очікуваннями суспільства та правами підозрюваного:

– З одного боку, суспільство очікує рішучих дій прокуратури;

– З іншого боку, кожен має право вважатися невинуватим до доведення вини у встановленому законом порядку.

Вирішення дилеми вимагає від прокурора:

– Уникнення упереджених публічних заяв щодо винуватості особи;

– Стриманості у публічних коментарях;

– Розуміння відмінності між суспільним осудом та юридичною відповідальністю.

*Міжнародні стандарти* також визначають етичні підходи до вирішення дилеми між публічним інтересом та правами особи:

– *Керівні принципи ООН щодо ролі обвинувачів* (1990 р.) наголошують, що прокурори повинні виконувати свої функції неупереджено та об'єктивно, з належною увагою до позиції підозрюваного та жертви.

– *Бордоська декларація* (2009 р.) підкреслює, що прокурори повинні діяти справедливо та об'єктивно, враховуючи всі відповідні обставини, незалежно від того, свідчать вони на користь чи проти підозрюваного.

– *Стандарти професійної відповідальності Міжнародної асоціації прокурорів* (1999 р.) вказують, що прокурори повинні завжди прагнути встановити істину, сприяти встановленню істини судом та забезпечувати справедливість для потерпілого, підозрюваного та суспільства.

Практика Європейського суду з прав людини також формує підходи до вирішення цих дилем. Наприклад, у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (заява № 42310/04) ЄСПЛ наголосив на необхідності дотримання прокурорами принципів справедливого судового розгляду та недопущення жорстокого поводження з підозрюваними.

Таким чином, етичні дилеми у діяльності прокурора, пов'язані з балансуванням між публічним інтересом та правами особи, вимагають від прокурора високого рівня професійної свідомості, вміння критично оцінювати ситуацію та приймати рішення, керуючись принципами верховенства права, справедливості та поваги до прав людини.

6. *Доброчесність адвоката та прокурора: спільне та відмінне*

Доброчесність є фундаментальною етичною категорією, що має особливе значення для представників правничих професій, зокрема адвокатів та прокурорів. Порівняльний аналіз доброчесності цих професій дозволяє виявити як спільні риси, так і суттєві відмінності, зумовлені специфікою їхніх функцій у системі правосуддя.

*Нормативне регулювання доброчесності:*

– Для адвокатів: Правила адвокатської етики, ст. 12 «Повага до адвокатської професії», Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

– Для прокурорів: Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів, ст. 18 «Доброчесність», Закон України «Про прокуратуру».

*Спільні складові доброчесності адвоката та прокурора:*

*1. Професійна чесність та принциповість:*

– Адвокат: відповідно до ст. 12 Правил адвокатської етики, адвокат повинен бути чесним при виконанні професійних обов'язків.

– Прокурор: згідно зі ст. 18 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, прокурор повинен демонструвати чесність при виконанні службових обов'язків.

*2. Уникнення конфлікту інтересів:*

– Адвокат: ст. 9 Правил адвокатської етики зобов'язує адвоката уникати конфлікту інтересів.

– Прокурор: ст. 12 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів вимагає від прокурора вживати заходів для недопущення конфлікту інтересів.

*3. Неприпустимість корупційної поведінки:*

– Адвокат: ст. 12 Правил адвокатської етики забороняє використання адвокатом своїх повноважень для отримання неправомірної вигоди.

– Прокурор: ст. 18 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів прямо забороняє прокурору використовувати своє службове становище в особистих інтересах чи в неправомірних інтересах інших осіб.

*4. Повага до суду та інших учасників процесу:*

– Адвокат: ст. 43 Правил адвокатської етики вимагає від адвоката поважати суд та інших учасників судового процесу.

– Прокурор: ст. 19 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів зобов'язує прокурора поважати незалежність суддів.

*5. Професійна компетентність:*

– Адвокат: ст. 11 Правил адвокатської етики встановлює, що адвокат зобов'язаний надавати правову допомогу компетентно і добросовісно.

– Прокурор: ст. 18 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів визначає, що прокурор повинен сумлінно, компетентно виконувати свої службові обов'язки.

*6. Етичні вимоги до позаслужбової поведінки:*

– Адвокат: ст. 12 Правил адвокатської етики вимагає від адвоката утримуватися від поведінки, яка може призвести до підриву авторитету адвокатури.

– Прокурор: ст. 21 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів встановлює вимоги до позаслужбової поведінки прокурора.

*Відмінні аспекти доброчесності адвоката та прокурора:*

1. *Фінансова складова доброчесності:*

– Адвокат: фінансова доброчесність адвоката переважно стосується чесності у відносинах з клієнтом, встановлення справедливого гонорару (ст. 28-29 Правил адвокатської етики).

– Прокурор: фінансова доброчесність прокурора передбачає проходження перевірок доброчесності відповідно до ст. 19 Закону України «Про прокуратуру», подання декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру.

2. *Вимоги щодо політичної нейтральності:*

– Адвокат: Правила адвокатської етики не містять прямих вимог щодо політичної нейтральності адвоката.

– Прокурор: ст. 7 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів встановлює суворі вимоги щодо політичної нейтральності прокурора.

3. *Ставлення до публічності:*

– Адвокат: доброчесність адвоката у публічній сфері передбачає свободу вираження поглядів з дотриманням адвокатської таємниці (ст. 57 Правил адвокатської етики).

– Прокурор: доброчесність прокурора в публічній сфері вимагає стриманості та обережності у публічних висловлюваннях, особливо щодо справ, які перебувають у провадженні (ст. 20 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів).

4. *Відносини з керівництвом:*

– Адвокат: доброчесність передбачає незалежність адвоката від будь-якого впливу, включаючи керівництво адвокатського об'єднання (ст. 6 Правил адвокатської етики).

– Прокурор: доброчесність прокурора передбачає поєднання незалежності у прийнятті рішень з дотриманням службової дисципліни в ієрархічній системі прокуратури (ст. 17 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів).

5. *Вимоги щодо зовнішнього вигляду:*

– Адвокат: Правила адвокатської етики не містять конкретних вимог щодо зовнішнього вигляду адвоката.

– Прокурор: ст. 21 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів встановлює, що зовнішній вигляд прокурора повинен відповідати загальноприйнятим вимогам пристойності.

6. *Інституційний контроль доброчесності:*

– Адвокат: доброчесність адвоката контролюється переважно органами адвокатського самоврядування (КДКА, ВКДКА).

– Прокурор: доброчесність прокурора контролюється як внутрішніми механізмами (Рада прокурорів України, кваліфікаційно-дисциплінарна комісія), так і зовнішніми органами (НАЗК в частині декларування).

*Міжнародні стандарти* також відображають як спільні, так і відмінні аспекти доброчесності адвоката та прокурора:

- *Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства* акцентує увагу на незалежності адвоката, тоді як *Керівні принципи ООН щодо ролі обвинувачів* підкреслюють обов'язок прокурора діяти неупереджено та об'єктивно.

- *Хартія основоположних принципів європейської адвокатської професії* визначає доброчесність адвоката через призму відносин з клієнтом, тоді як *Бордоська декларація* акцентує на публічному характері ролі прокурора.

Таким чином, доброчесність адвоката та прокурора, маючи спільне етичне підґрунтя, відрізняється за змістом та проявами відповідно до специфіки цих професій. Доброчесність адвоката формується у контексті незалежної професійної діяльності, спрямованої на захист інтересів клієнта, тоді як доброчесність прокурора реалізується в умовах представництва інтересів держави та суспільства з урахуванням принципів службової діяльності.

## *7. Етичні аспекти представництва інтересів клієнта у суді*

Представництво інтересів клієнта у суді є ключовою функцією адвоката, яка вимагає дотримання високих етичних стандартів. Етичні аспекти цієї діяльності мають важливе значення для забезпечення справедливого судочинства та захисту прав і законних інтересів клієнта.

*Нормативне регулювання етичних аспектів представництва інтересів клієнта у суді:*

- Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI;

- Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. (зокрема, Розділ IV «Відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження», ст. 41-46);

- Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, Кримінальний процесуальний кодекс України.

*Ключові етичні аспекти представництва інтересів клієнта у суді:*

1. *Дотримання балансу між інтересами клієнта та повагою до суду.* Відповідно до ст. 41 Правил адвокатської етики:

- Адвокат має проявляти повагу до суду, не порушуючи при цьому принципу пріоритету інтересів клієнта;

- Адвокат не повинен використовувати недозволені засоби впливу на суд;

- Критика адвокатом судових рішень має бути коректною та обґрунтованою.

2. *Професійна незалежність адвоката під час представництва.* Згідно зі ст. 6 Правил адвокатської етики:

- Адвокат повинен здійснювати представництво незалежно від впливу третіх осіб;
- Професійна позиція адвоката не повинна залежати від його особистого ставлення до клієнта;
- Адвокат не повинен піддаватися тиску з боку суду чи інших учасників процесу.

3. *Використання дозволених засобів захисту.* Відповідно до ст. 43 Правил адвокатської етики:

- Адвокат повинен використовувати лише правові засоби захисту інтересів клієнта;
- Адвокат не має права свідомо використовувати фальсифіковані докази або спонукати свідків до надання неправдивих показань;
- Адвокат не повинен вдаватися до процесуальних зловживань з метою затягування процесу.

4. *Об'єктивність у поданні доказів.* Стаття 43 Правил адвокатської етики вимагає:

- Адвокат не повинен намагатися вплинути на суд шляхом використання неправдивих або сумнівних доказів;
- Адвокат не повинен свідомо подавати суду завідомо хибну інформацію;
- Адвокат має право надавати докази, які підтверджують позицію клієнта, але не повинен спотворювати факти.

5. *Дотримання процесуальної дисципліни.* Згідно зі ст. 43 Правил адвокатської етики:

- Адвокат повинен дотримуватися встановленого порядку в судовому засіданні;
- Адвокат не повинен вчиняти дій, що свідомо спрямовані на зрив судового засідання;
- Адвокат має з'являтися на судові засідання вчасно та належним чином підготовленим.

6. *Відносини з іншими учасниками судового процесу.* Відповідно до ст. 43–44 Правил адвокатської етики, адвокат під час представництва інтересів клієнта у суді зобов'язаний дотримуватися поваги до інших учасників судового процесу, включаючи протилежну сторону, її представників, свідків, експертів та інших осіб. Ключові аспекти включають:

– *Повага до колег по професії:* адвокат не повинен вдаватися до образливих висловлювань, приниження гідності чи професійної репутації інших адвокатів. Відповідно до ст. 44 Правил адвокатської етики, адвокат має уникати будь-яких дій, що можуть підірвати довіру до адвокатської професії загалом.

– *Етична взаємодія зі свідками та експертами:* адвокат не має права чинити тиск на свідків чи експертів, спонукати їх до надання неправдивих свідчень або висновків. Водночас адвокат має право ставити запитання, спрямовані на з'ясування істини, але в межах процесуальних норм і етичних стандартів.



– *Поведінка щодо протилежної сторони:* адвокат повинен утримуватися від особистих нападок чи неетичних методів впливу на представників протилежної сторони, навіть якщо це може здаватися виправданим у контексті захисту інтересів клієнта.

7. *Дотримання адвокатської таємниці в суді.* Згідно зі ст. 10 Правил адвокатської етики та ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю навіть під час судового процесу. Це включає:

– Нерозголошення інформації, отриманої від клієнта, без його згоди, навіть якщо це може вплинути на хід судового розгляду.

– Обережне використання інформації, що становить адвокатську таємницю, у судових промовах чи документах, щоб уникнути ненавмисного розкриття.

– Відмову від надання свідчень у справі, якщо це може призвести до порушення адвокатської таємниці, відповідно до ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

8. *Етичні аспекти судової риторики.* Адвокатська риторика в суді є важливим інструментом захисту інтересів клієнта, але вона також підпадає під етичні обмеження. Згідно зі ст. 43 Правил адвокатської етики:

– Адвокат не повинен вдаватися до маніпулятивних або оманливих висловлювань, що можуть ввести суд в оману.

– Судові промови мають бути логічними, обґрунтованими та базуватися на фактах і нормах права.

– Адвокат повинен уникати емоційно забарвлених висловлювань, що можуть образити інших учасників процесу чи підірвати авторитет суду.

*Міжнародні стандарти* також підкреслюють важливість етичного представництва в суді. Наприклад, Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (1988 р.) наголошує, що адвокат під час судового розгляду має діяти з повагою до суду та інших учасників, уникаючи будь-яких дій, що можуть підірвати довіру до правосуддя. Хартія основоположних принципів європейської адвокатської професії (2006 р.) акцентує на необхідності поєднання лояльності до клієнта з повагою до верховенства права.

Таким чином, етичні аспекти представництва інтересів клієнта у суді вимагають від адвоката балансування між активним захистом прав клієнта, дотриманням процесуальних норм і підтриманням високих стандартів професійної поведінки. Це сприяє не лише ефективному захисту клієнта, але й підтриманню авторитету адвокатської професії та системи правосуддя загалом.

8. *Межі допустимої поведінки адвоката та прокурора під час судового процесу*

Межі допустимої поведінки адвоката та прокурора під час судового процесу є ключовим елементом забезпечення справедливого судочинства. Ці

межі визначаються як національними нормативними актами, так і міжнародними стандартами, які встановлюють етичні та процесуальні рамки діяльності цих правничих професій.

*Нормативне регулювання:*

Для адвокатів:

- Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI;

- Правила адвокатської етики, зокрема Розділ IV «Відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження» (ст. 41–46);

- Процесуальні кодекси України (ЦПК, ГПК, КАС, КПК).

Для прокурорів:

- Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII;

- Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів, зокрема ст. 19 «Поведінка прокурора під час виконання судово-процесуальних функцій»;

- Кримінальний процесуальний кодекс України (ст. 36, 340–346 щодо повноважень прокурора).

*Межі допустимої поведінки адвоката:*

1. *Повага до суду та учасників процесу:*

- Адвокат зобов'язаний виявляти повагу до суду, утримуватися від образливих висловлювань чи дій, що можуть підірвати авторитет судової влади (ст. 41 Правил адвокатської етики).

- Неприпустимо вдаватися до свідомого затягування судового процесу чи використання процесуальних зловживань (ст. 43).

2. *Використання правових засобів:*

- Адвокат має право використовувати всі передбачені законом засоби захисту інтересів клієнта, але ці засоби не повинні суперечити законодавству чи етичним стандартам (ст. 43).

- Забороняється подавати завідомо неправдиві докази, спонукати свідків до неправдивих показань чи вдаватися до інших незаконних методів.

3. *Конфіденційність та адвокатська таємниця:*

- Адвокат не має права розголошувати інформацію, що становить адвокатську таємницю, навіть під тиском суду чи інших учасників процесу (ст. 10 Правил адвокатської етики).

- У разі виклику адвоката як свідка у справі, він має право відмовитися від надання свідчень, якщо це може порушити адвокатську таємницю (ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

4. *Поведінка в судовому засіданні:*

- Адвокат повинен дотримуватися встановленого порядку судового розгляду, вчасно з'являтися на засідання та бути належним чином підготовленим (ст. 43).

- Неприпустимо вчиняти дії, спрямовані на зрив судового засідання чи тиск на суд.

*Межі допустимої поведінки прокурора:*

1. *Неупередженість та об'єктивність:*

- Прокурор зобов'язаний діяти неупереджено та об'єктивно, враховуючи як обвинувачувальні, так і виправдувальні докази (ст. 8 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, ст. 9 КПК України).

- Неприпустимо підтримувати обвинувачення, якщо докази вини особи є недостатніми або неналежними.

#### *2. Повага до прав учасників процесу:*

- Прокурор має поважати права підозрюваних, обвинувачених, потерпілих та інших учасників процесу, уникаючи дій, що можуть порушити їхню гідність чи процесуальні права (ст. 5 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів).

- Забороняється чинити тиск на свідків, експертів чи інших учасників процесу з метою отримання потрібних показань чи висновків.

#### *3. Дотримання процесуальної дисципліни:*

- Прокурор зобов'язаний дотримуватися процесуальних норм, своєчасно подавати документи та брати участь у судових засіданнях (ст. 19 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів).

- Неприпустимо використовувати службові повноваження для впливу на суд чи інших учасників процесу поза межами закону.

#### *4. Прозорість та стриманість у публічних висловлюваннях:*

- Прокурор має бути стриманим у публічних коментарях щодо справ, що перебувають у провадженні, щоб уникнути порушення презумпції невинуватості чи створення суспільного тиску на суд (ст. 20 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів).

- Прозорість діяльності прокурора повинна поєднуватися з конфіденційністю інформації, що не підлягає розголошенню (ст. 11).

#### *Спільне та відмінне у межах допустимої поведінки:*

##### *Спільне:*

- І адвокат, і прокурор зобов'язані поважати суд, дотримуватися процесуальних норм і етичних стандартів, уникати незаконних методів впливу та підтримувати авторитет системи правосуддя.

- Обидві професії вимагають поваги до прав учасників процесу та уникнення конфлікту інтересів.

##### *Відмінне:*

- Адвокат діє в інтересах клієнта, що дозволяє йому використовувати ширший спектр процесуальних засобів захисту, тоді як прокурор діє в інтересах суспільства та держави, що зобов'язує його до більшої об'єктивності та неупередженості.

- Адвокат має ширшу свободу у виборі тактики захисту, тоді як прокурор обмежений процесуальними нормами та ієрархічною підпорядкованістю в системі прокуратури.

- Прокурор має суворіші вимоги щодо публічної стриманості та політичної нейтральності, ніж адвокат.

#### *Міжнародні стандарти також визначають межі допустимої поведінки:*

- Основні положення про роль адвокатів (ООН, 1990 р.) підкреслюють, що адвокати повинні діяти вільно, але в межах закону та етичних стандартів.

– Керівні принципи ООН щодо ролі обвинувачів (1990 р.) наголошують на необхідності неупередженості та справедливості прокурорів у судовому процесі.

– Практика ЄСПЛ, зокрема у справі «Кипріану проти Кіпру» (заява № 73797/01), підкреслює, що як адвокати, так і прокурори повинні уникати поведінки, що може підірвати незалежність чи авторитет суду.

Таким чином, межі допустимої поведінки адвоката та прокурора в суді є чітко визначеними рамками, які забезпечують баланс між захистом прав сторін, повагою до суду та підтриманням справедливого судового процесу.

## *9. Етичні виклики у роботі адвоката та прокурора: аналіз практичних ситуацій*

Етичні виклики є невід’ємною частиною професійної діяльності адвокатів і прокурорів, оскільки їхня робота часто пов’язана з необхідністю прийняття складних рішень у ситуаціях, де етичні принципи можуть вступати в конфлікт із професійними обов’язками чи суспільними очікуваннями. Аналіз практичних ситуацій дозволяє краще зрозуміти, як застосовувати етичні стандарти на практиці.

### *Практичні ситуації для адвоката:*

1. *Ситуація: Конфлікт інтересів між клієнтами.* Адвокат представляє двох клієнтів у різних справах, але з’ясовує, що їхні інтереси суперечать одна одній у зв’язку з нововиявленими обставинами.

*Етичний виклик:* Як адвокату зберегти лояльність до обох клієнтів, уникаючи порушення принципу конфіденційності та пріоритету інтересів клієнта?

*Рішення:* Відповідно до ст. 9 Правил адвокатської етики, адвокат повинен негайно повідомити клієнтів про конфлікт інтересів і припинити представництво одного або обох клієнтів, якщо конфлікт не може бути врегульовано за їхньою згодою. Адвокат має утриматися від розголошення конфіденційної інформації та вжити заходів для захисту інтересів клієнтів при припиненні співпраці.

2. *Ситуація: Тиск клієнта на використання незаконних засобів.* Клієнт наполягає, щоб адвокат подав до суду фальсифіковані документи для досягнення бажаного результату.

*Етичний виклик:* Як адвокату поєднати лояльність до клієнта з принципом законності?

*Рішення:* Згідно зі ст. 19 Правил адвокатської етики, адвокат зобов’язаний відмовитися від виконання доручення, якщо воно передбачає використання незаконних засобів. Адвокат має роз’яснити клієнту правові наслідки таких дій і, за необхідності, припинити надання правової допомоги, попередивши клієнта про можливі ризики.

3. *Ситуація: Публічні висловлювання адвоката.* Адвокат у резонансній справі дає інтерв’ю ЗМІ, у якому критикує судові рішення, використовуючи різкі висловлювання.

*Етичний виклик:* Як адвокату реалізувати свободу вираження поглядів, не порушуючи поваги до суду та адвокатської професії?

*Рішення:* Відповідно до ст. 41 Правил адвокатської етики, критика судових рішень має бути коректною та обґрунтованою. Адвокат повинен уникати образливих висловлювань і зосередитися на правових аргументах, щоб не підірвати авторитет судової системи та адвокатури.

*Практичні ситуації для прокурора:*

1. *Ситуація: Недостатність доказів у резонансній справі.* Прокурор підтримує обвинувачення у справі, яка має значний суспільний резонанс, але докази вини обвинуваченого є недостатніми. Суспільство очікує обвинувального вироку.

*Етичний виклик:* Як прокурору збалансувати суспільні очікування та принцип об'єктивності?

*Рішення:* Згідно зі ст. 8 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, прокурор має відмовитися від підтримання обвинувачення, якщо докази є недостатніми, і повідомити суд про це. Прокурор повинен керуватися принципом презумпції невинуватості та уникати тиску суспільної думки, пояснюючи своє рішення в межах допустимої прозорості.

2. *Ситуація: Тиск керівництва на прийняття рішення.* Керівник прокуратури наполягає на підтриманні обвинувачення у справі, хоча прокурор вважає, що докази є сумнівними.

*Етичний виклик:* Як прокурору зберегти професійну незалежність у межах ієрархічної системи?

*Рішення:* Відповідно до ст. 6 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, прокурор має право відстояти свою професійну позицію, звернувшись до вищого керівництва чи Ради прокурорів України. Якщо тиск триває, прокурор може використати механізми оскарження незаконних вказівок, зберігаючи об'єктивність і неупередженість.

3. *Ситуація: Публічні коментарі щодо підозрюваного.* Прокурор у резонансній справі під час прес-конференції називає підозрюваного «злочинцем», хоча судовий розгляд ще не завершено.

*Етичний виклик:* Як прокурору поєднати прозорість діяльності з повагою до презумпції невинуватості?

*Рішення:* Згідно зі ст. 20 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, прокурор має утримуватися від упереджених висловлювань, що можуть вплинути на суспільну думку чи судовий розгляд. Прокурор повинен обмежитися фактичною інформацією про хід розслідування, уникаючи оціночних суджень щодо винуватості.

*Міжнародні стандарти* також надають орієнтири для вирішення етичних викликів:

– Хартія основоположних принципів європейської адвокатської професії (2006 р.) наголошує на необхідності уникнення конфлікту інтересів і дотримання адвокатської таємниці в усіх ситуаціях.

– Бордоська декларація (2009 р.) підкреслює, що прокурори повинні діяти об'єктивно, навіть під суспільним чи політичним тиском.

– Практика ЄСПЛ, зокрема у справі «Салдуз проти Туреччини» (заява № 36391/02), акцентує на ролі адвоката у забезпеченні справедливого судового розгляду та необхідності уникнення тиску на захисника.